

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЯКІСНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглянуто проблему модернізації якісної освіти майбутнього вчителя філологічних дисциплін. Отримані знання у вищій педагогічній школі повинні перетворюватися в предмет педагогічної дії, дозволяючи майбутньому фахівцеві самоствердитися в професійній сфері. В сучасних умовах професійна компетентність розглядається як складна якість, що інтегрує в своїй структурі кілька різноспрямованих рис і характеризує майбутнього вчителя нової генерації. Моделювання педагогічних ситуацій сприяє розвитку якісної освіти майбутнього педагога.

Ключові слова: професійна компетентність, моделювання педагогічних ситуацій, якість освіти.

В статье рассмотрены проблемы модернизации качественного образования будущего учителя филологических дисциплин. Полученные знания в высшей педагогической школе должны превращаться в предмет педагогического действия, разрешая будущему специалисту самоутвердиться в профессиональной сфере. В современных условиях профессиональная компетентность рассматривается как сложное качество, которое интегрирует в своей структуре несколько разно направленных черт и это характеризует будущего учителя новой генерации. Моделирование педагогических ситуаций оказывает содействие развитию качественного образования будущего педагога.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, моделирование педагогических ситуаций, качество образования.

In article problems of modernization of quality education of future teacher of philological disciplines are considered. The received knowledge in the highest to pedagogical school has to turn into a subject of pedagogical action, allowing future expert to ego-trip in the professional sphere. In modern conditions professional competence is considered as difficult quality which integrates some differently directed lines in the structure and it characterizes future teacher of new generation. Modeling of pedagogical situations renders assistance to development of quality education of future teacher.

Key words: professional competence, modeling of pedagogical situations, quality of education.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку вітчизняної професійної освіти досить часто виникає питання наявності у викладачів професійного навчання педагогічної компетентності. Підготовка фахівця здійснювалася шляхом передачі нагромадженого, перевіреного та позитивно оціненого попередніми поколіннями досвіду. Сучасне зрушення в усвідомленні сенсу освіти вбачається в переорієнтації на розвиток здібностей студентів, а передача досвіду уподібнюється засобу чи матеріалу конструювання розвивальних процедур. Нинішні умови вимагають особистості діяльної, спроможної не тільки виконувати чийсь рішення, а й приймати їх самостійно в різних ситуаціях, які часто пов'язані з ризиком, недостатністю інформації, динамічною ринковою кон'юнктурою. Теоретичні за змістом і широкі енциклопедичні знання, які тривалий час були головною метою освітнього процесу, мають стати засобом формування в студента готовності ефективно організувати внутрішні (знання, вміння, цінності, психологічні особливості та ін.) і зовнішні (інформаційні, людські, матеріально-фінансові та ін.) ресурси для досягнення поставленої. Аналіз стану та рівня сформованості професійної компетентності в студентів педагогічних ВНЗ дозволило виявити протиріччя між:

– потребами суспільства в фахівцях із високим рівнем розвитку професіоналізму, на основі якого вони мають будувати відносини в процесі навчання, та недостатньою теоретичною та практичною розробленістю питань, які розкривають механізм формування професійної компетентності в період навчання у вищій школі;

– необхідністю в окресленні освітньо-кваліфікаційних характеристик учителя та невизначеністю теоретичних засад його професійної компетентності;

– вимогами до професійних якостей майбутніх вчителів і реальним рівнем їхньої підготовки до реалізації професійних функцій.

Мета статті. Розглянути проблему модернізації якісної освіти майбутнього вчителя філологічних дисциплін. Вивчення поняття професійна компетентність, яка розглядається нами, як складна якість, що інтегрує в своїй структурі кілька різноспрямованих рис і характеризує майбутнього вчителя нової генерації. Моделювання педагогічних ситуацій сприяє розвитку якісної освіти майбутнього педагога.

Публікації з тем дослідження. Провідними вченими та суспільними діячами вивчалася особистість педагога, його професійно значущі якості, здатності й уміння. Лише в останні десятиріччя дослідники (В. Адольф, І. Ареф'єв, В. Бондарь, Н. Кузьміна, В. Лозова, А. Орлов, В. Пилипівський, С. Чистякова, М. Чошанов та інші) окреслили формування професійно-педагогічної компетентності фахівця як педагогічну проблему. Аналіз досвіду професійної підготовки, здійсненого в низці досліджень (М. Боліна, В. Бугрій, Д. Демченко, Л. Демчук, О. Дрогайцев, Ю. Ємельянова, О. Іскандерова, С. Козак, В. Кравцов, І. Мегалова, С. Остапенко, В. Охотніков, О. Пахомова, О. Прозорова, В. Радул, О. Семенов, Е. Соловйова, Г. Удовіченко, О. Усик та інші, показав такі пріоритетні напрями, що відображують реалізацію компетентнісного підходу в сучасній вищій педагогічній освіті: переорієнтація кінцевих і проміжних цілей професійної підготовки на результат; виокремлення важливих складових змісту професійної підготовки, відповідно до цілей; широке впровадження в зміст навчальних дисциплін передових вітчизняних і зарубіжних наукових розробок, технологій і методів (інтерактивних, продуктивних, діалогічних, тренінгових, дистанційних тощо); розширення цільової підготовки майбутніх учителів на замовлення конкретних суб'єктів (закладів різного типу й спеціалізації) із можливістю вибору дисциплін, які вивчаються; внутрішня й зовнішня диверсифікації вищої педагогічної освіти; тісний зв'язок науки, практики підготовки з практичними потребами й суспільними запитами; залучення досвідчених зарубіжних спеціалістів до викладання й розширення мобільності студентів; широке впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій і мультимедійного забезпечення; вдосконалення способів організації та розширення обсягів самостійної роботи, оновлення змісту самостійної навчальної діяльності студентів.

Отримані результати. На початок 2012 р. в Україні підготовка педагогічних працівників відбувається в 24 класичних, 25 педагогічних, гуманітарних і гуманітарно-педагогічних університетах, 2 академіях і 4 інститутах, а також у 47 педагогічних коледжах і училищах, у 9 індустріально-педагогічних технікумах. Приблизне їх співвідношення: педагогічні університети – 38,2 %, класичні університети й академії – 47,2 %, гуманітарні університети – 7,3 %, педагогічні інститути – 7,3 % [187].

Кваліфікацію вчителя філологічних спеціальностей отримують випускники факультетів педагогічних університетів / інститутів за напрямом підготовки 0101 Педагогічна освіта за спеціальністю 6.010100 Педагогіка та методика середньої освіти. Мова (російська, англійська, німецька) та зарубіжна література; Мова (українська) та література освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр (кваліфікація:); за спеціальністю 7.010103 Педагогіка та методика середньої освіти. Мова і література (російська і англійська), Мова і література (англійська), Мова і література (німецька), Мова і література (українська) освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст (кваліфікація: 2320 вчитель (російської, англійської, німецької, української) мови та (зарубіжної) літератури основної і старшої школи; за спеціальністю 8.010103 Педагогіка та методика середньої освіти. Мова та література (російська) освітньо-кваліфікаційного рівня магістр (кваліфікація: магістр педагогічної освіти, викладач мови (російська, англійська, німецька, українська) та (зарубіжної) літератури, вчитель мови (англійська, німецька) середнього загальноосвітнього навчального закладу). Зміст підготовки майбутнього вчителя філологічних спеціальностей визначається державними освітніми стандартами (ДОС), галузевими стандартами вищої педагогічної освіти, освітньо-кваліфікаційними характеристиками (ОКХ), проте, характеризується соціоморфністю й своєрідністю в кожному ВНЗ. Щоб виявити цю специфіку нами було проаналізовано навчальні плани 2-х профільних педагогічних ВНЗ і 3-х класичних

університетів за кількома напрямками. Існують різні підходи до структурування навчальних планів, виокремлюються певні концепції професійної підготовки майбутнього вчителя. Так, в межах класичного університету зберігається традиція посилення змісту фундаментальної підготовки й зменшення навантаження на практичну психолого-педагогічну, що дозволяє випускникові реалізувати себе не лише на викладацькій ниві. У навчальних планах до циклу фундаментальної та природничо-наукової підготовки обсягом годин посилено фахові наукові курси, як-от: мовознавство, теорія мови (латинської, іноземної, української) тощо.

Загалом для класичних університетів характерним є підвищення професійної спрямованості та усього навчального процесу. В методичній підготовці класичні університети не поступаються обсягом годин на підготовку майбутніх викладачів, ця підготовка представлена різноманітним набором навчальних курсів. Разом із цим, представлений в програмах зміст професійної підготовки майбутнього вчителя (система з фундаментальної, психолого-педагогічної, фахової, методичної, інформаційно-технологічної, практичної й соціально-гуманітарної підготовки), дозволяє сподіватися на достатній рівень сформованості професійної компетентності майбутнього вчителя з урахуванням специфіки філологічних спеціальностей, нових вимог до особистості вчителя нової генерації.

Таблиця 1

Співвідношення кількості навчальних годин за циклами дисциплін

Цикли дисциплін	ЛНУ ім. І. Франка		ХНУ ім. В. Н. Каразіна		КПІ КНУ		ПДПУ ім. К. Ушинського	
	Год.	Кред. ECTS	Год.	Кред. ECTS	Год.	Кред. ECTS	Год.	Кред. ECTS
Цикл гуманітарної і соціально-економічної підготовки	1296	36	720	14	1008/ 1080	28/30	1476/ 1512	41/42
Цикл фундаментальної та природничо-наукової підготовки	4860	135	2160	58,5	270/ 288	7,5/8	648/ 576	18/ 16
Цикл професійної й практичної підготовки	2484	69	3825	106	7290/ 7164	202,5/19 9	5388 / 5616	150 / 156

Ми розглянули зміст навчальних програм-комплексів, методичних рекомендацій основних дисциплін фахових і випускових кафедр КПІ КНУ та ПДПУ ім. К. Ушинського. Аналіз цих документів відобразив кропітку роботу професорсько-викладацького складу закладів щодо підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів-філологів, однак указав на не виправданий малий відсоток застосування засобів моделювання педагогічних ситуацій. Окрім предметів психолого-педагогічної та методичної спрямованості, зміст фахових дисциплін містить лише поодинокі приклади такої діяльності студентів, а матеріали дисциплін блоку гуманітарної й соціально-економічної підготовки майже не спираються на професійно орієнтовані завдання й ситуації, а також професійно важливий досвід з їх вирішення.

У своєму дослідженні ми провели анкетування викладачів і прийшли до висновку, що потребують певні зміни у державні стандарти підготовки вчителів філологічних спеціальностей. Аналіз відповідей викладачів, які мають достатній стаж роботи та відповідну кваліфікацію, показав, що відсутність чіткості й однозначності понятійного апарату перешкоджає визначенню основних компетентностей випускника ВНЗ. Більшість схиляються до думки про те, що досліджувана структура може бути представлена ієрархічною системою, рівні якої складають: ключові (базові), загальногалузеві й предметні

компетентності. Проте, ніхто з опитаних респондентів не наголосив на специфічних ключових компетентностях майбутнього вчителя філологічних спеціальностей.

З-поміж труднощів, на які вказали викладачі, в формуванні професійної компетентності майбутніх учителів філологічних спеціальностей, ми виокремили: труднощі при мотивуванні та стимулюванні пізнавальної активності студентів, зокрема під час організації самостійної роботи, педагогічної практики, комунікативно-орієнтованих ситуацій (83,3%); труднощі при встановленні та підтримці комунікативних зв'язків (76,1%); труднощі при вивченні, аналізі та врахуванні психологічних особливостей студентів у різних ситуаціях навчального процесу (71,4%); труднощі, викликані експертною оцінкою ступеня складності запропонованих навчальних завдань (83,3%); труднощі організаційного плану (нечітка робота методичних служб, недостатність потрібної літератури, низький компетентний рівень бази педагогічної практики тощо) (95,2%).

На нашу думку, модернізація освіти потребує включення в підготовку майбутнього вчителя філологічних спеціальностей, наступне:

- форми моделювання педагогічних ситуацій, як-от: індивідуальні, групові, а також практикуми, педагогічні майстерні, «круглий стіл», літературна вітальня, практикум, експертні й творчі групи;

- методи: метод проектів, кейс-метод, баскет-метод, ігрове проектування, імітаційно-дидактичне моделювання, метод протоколів, мікрОВикладання;

- прийоми й технології: інтерактивні, ігрові, продуктивні;

Моделюючи педагогічні ситуації, на нашу думку, треба найбільш реально відтворювати професійну діяльність майбутнього вчителя філологічних спеціальностей, які вимагають не автоматичного повторення репродуктивних дій, а саме умінь, пов'язаних із свідомим пошуком та створення нового варіанта професійної поведінки; з іншого – створенням умови для засвоєння знань. Моделювання педагогічних ситуацій відображає нестандартні, динамічні, несподівані ситуації, які містять ту або іншу проблему.

Висновок. Особливий інтерес у студентів викликали ситуації, типові для школи, які відображали негативні сторони комунікативної поведінки учителя, які після попереднього аналізу необхідно було змінити, тобто переробити в комунікативно грамотні. В основному, це були уривки із художніх і документальних фільмів про школу, представлені у відеозаписі.

Професійна компетентність фахівця – це його здатність використовувати в конкретній ситуації накопичені знання, уміння та досвід, методи пошуку інформації, уміння аналізувати, визначати проблеми та знаходити шляхи їх розв'язання, потреба у нових знаннях та безперервному навчанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Моделирование педагогических ситуаций: Проблемы повышения качества и эффективности обще-педагогической подготовки учителя / под ред. Ю.Н. Кулюткина, Г.С. Сухобской. – М. : Педагогика, 1981. – 120 с.

2. Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному освітньому просторі: [монографія] / авт. кол.: Н. М. Авшенюк, В.О. Кудін, О.І. Огієнко та ін. – К. : Педагогічна думка, 2011. – 232 с.

Рецензент: д. філол. н., проф. Волков А. Р.